

Açık ve Uzaktan Öğrenme

Editörler:

Prof. Dr. Serçin KARATAŞ • Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK

Genişletilmiş ve Güncellenmiş

4. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Serçin KARATAŞ - Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME

ISBN 978-625-7052-90-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2020, Ankara

Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı: Eylül 2024, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Ekim 2022 tarihinde Açık ve Uzaktan Öğrenme kitabımızın ilk baskısını sizlerle paylaşmıştık. Siz okurlarımızdan gelen çok kıymetli olumlu yorumlarla 4. Baskıya ulaşmış bulunuyoruz. Yeni baskımızı yeni bir bölüm ve yazar ile güçlendirdik, 1. Bölüme eklemeler yaptık. Bu süreçten biz de çok keyif aldık. Son haliyle kitabımızın bölümlerini sıralayacak olursak;

- Açık ve uzaktan öğrenmenin temel kavramları, kuramları ve felsefesi
- Dünyada ve Türkiye’de açık ve uzaktan eğitimin gelişimi
- Açık ve uzaktan öğrenmede kullanılan teknolojiler
- Açık ve uzaktan eğitimin yönetimi
- Açık ve uzaktan eğitimde sınıf yönetimi ve bileşenleri
- Açık ve uzaktan eğitimde paydaşlar ve rolleri
- Açık ve uzaktan öğrenme ortamlarında farklı öğrenme durumları için öğretim uygulamaları
- Açık eğitim kaynakları ve kitlesel açık çevrimiçi dersler
- Kişiselleştirilmiş öğrenme ortamları
- Açık ve uzaktan öğrenmede sorunlar ve çözüm önerileri
- Öğretmen yetiştirmede açık ve uzaktan eğitim uygulamaları
- Açık ve uzaktan öğrenmede öğretim materyali geliştirme
- Açık ve uzaktan öğrenmede öğrenci destek hizmetleri
- Açık ve uzaktan eğitimin geleceği, araştırma ve değerlendirme
- Açık ve uzaktan öğrenmede ölçme ve değerlendirme

Yazar arkadaşlarımıza ve sevgili okurlarımıza tekrar teşekkür ediyor, geri bildirimlerinizi bekliyoruz.

Prof. Dr. Serçin KARATAŞ
ORCID No: 0000-0002-1731-0676

Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK
ORCID No: 0000-0002-3459-6290

Ekim 2024

Açık ve Uzaktan Öğrenme Kitabı Hakem Listesi

Ayça ÇEBİ

Ayşe YILMAZ

Burcu BERİKAN

Burçin HAMUTOĞLU

Didem ALSANCAK SIRAKAYA

Ebru SOLMAZ

Emrah KAYABAŞI

Gül ÖZÜDOĞRU

Hatice DURAK

Mustafa SARITEPECİ

Necati TAŞKIN

Ömer KIRMACI

Pınar MIHÇI TÜRKER

Seher ÖZCAN

Uğur BAŞARMAK

Volkan KUKUL

Yusuf Ziya OLPAK

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Serçin KARATAŞ - Prof. Dr. Ebru KILIÇ ÇAKMAK

1. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Temel Kavramları, Kuramları ve Felsefesi

Doç. Dr. Ayşe BAĞRIACIK YILMAZ - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9971-2440

Prof. Dr. Serçin KARATAŞ - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1731-0676

2. Bölüm: Dünyada ve Türkiye’de Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma KESKİNKILIÇ - Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3619-4620

Prof. Dr. Serçin KARATAŞ - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1731-0676

3. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Kullanılan Teknolojiler

Doç. Dr. Gül ÖZÜDOĞRU - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5128-1258

4. Bölüm: Açık ve Uzaktan Eğitimin Yönetimi

Doç. Dr. Mehmet KARA - Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2758-2015

Doç. Dr. Volkan KUKUL - Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9546-3790

5. Bölüm: Açık ve Uzaktan Eğitimde Sınıf Yönetimi ve Bileşenleri

Prof. Dr. Ramazan YILMAZ - Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2041-1750

6. Bölüm: Açık ve Uzaktan Eğitimde Paydaşlar ve Roller

Prof. Dr. Fatma Gizem KARAOĞLAN YILMAZ - Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4963-8083

7. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenme Ortamlarında Farklı Öğrenme Durumları İçin Öğretim Uygulamaları

Doç. Dr. Mustafa SARITEPECİ - Necmettin Erbakan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6984-0652

Doç. Dr. Hatice YILDIZ DURAK - Necmettin Erbakan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5689-1805

8. Bölüm: Açık Eğitim Kaynakları ve Kitleleş Açık Çevrimiçi Dersler

Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AYDIN - Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7184-9544

Doç. Dr. Ayça ÇEBİ - Trabzon Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5457-5956

9. Bölüm: Kişiselleştirilmiş Öğrenme Ortamları

Prof. Dr. Mutlu Tahsin ÜSTÜNDAĞ - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6198-2819

10. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Dr. Öğr. Üyesi Seher ÖZCAN - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8473-3807

11. Bölüm: Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları

Dr. Öğr. Üyesi Esmâ Aybike BAYIR - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6168-523X

12. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Öğretim Materyali Geliştirme

Doç. Dr. Uğur BAŞARMAK - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2762-1806

Doç. Dr. Nazire Burçin HAMUTOĞLU - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0941-9070

13. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Öğrenci Destek Hizmetleri

Doç. Dr. Serdar ÇİFTÇİ - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5282-1861

14. Bölüm: Açık ve Uzaktan Eğitimin Geleceği Araştırma ve Değerlendirme

Prof. Dr. Erhan GÜNEŞ - Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4268-4645

Doç. Dr. Nazire Burçin HAMUTOĞLU - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0941-9070

15. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÇELİK - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9511-7516

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMENİN TEMEL KAVRAMLARI, KURAMLARI VE FELSEFESİ

Giriş.....	2
Temel Kavramlar	2
Uzaktan Eğitim.....	2
Açıköğretim	4
Çevrimiçi Öğrenme, E-Öğrenme, M-Öğrenme ve Her Zaman ve Her Yerde Öğrenme.....	5
Harmanlanmış Öğrenme	7
Harmanlanmış Öğrenme Düzeyleri.....	8
Kitlese Açık Çevrimiçi Dersler (KAÇD).....	9
Eş Zamanlı ve Ayrı Zamanlı Öğrenme	10
Uzaktan Öğrenme ile İlgili Kuramlar	11
Bağımsız Çalışma Kuramı	11
Etkileşimsel Uzaklık Kuramı	12
Diyalog.....	13
Yapı.....	13
Öğrenen Özerkliği.....	14
Endüstrileşme Kuramı.....	15
Yetişkin Eğitimi Kuramı	17
Etkileşim ve İletişim Kuramı	19
Kuramların Bir Sentezi	20
Eşitlik Kuramı.....	21
İşbirliğine Dayalı Özgürlük Kuramı	22
Bağlantıcılık	24
Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Felsefesi.....	25
Kaynakça.....	26

2. BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMENİN GELİŞİMİ

Giriş.....	32
Mega/Giga Üniversiteler.....	34
Dünyada Açık ve Uzaktan Eğitimin Gelişimi.....	36
1. Kuşak: Mektupla Öğretim.....	37
2. Kuşak: Radyo ve Televizyon.....	37
3. Kuşak: Açık Öğretim (Sistem Yaklaşımı).....	39
4. Kuşak: Telekonferans	40
5. Kuşak: İnternet ve Web (Bilgisayar ve İnternet Temelli Sanal Sınıflar)	40
Farklı Ülkelerde Açık ve Uzaktan Eğitim.....	41
Almanya	41
Çin.....	43
Hindistan.....	44
Pakistan	45
Endonezya.....	46
Kore.....	47
Tayland	48
İngiltere	50
Türkiye	52
Tartışma ve Sonuç	55
Kaynakça.....	56

3. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE KULLANILAN TEKNOLOJİLER

Giriş.....	60
Yazılı/Basılı Teknolojiler.....	60
Elektronik Teknolojiler	61
Radyo Programları.....	61
Televizyon Programları	62
Bilgisayarlar.....	63
Elektronik Kitaplar (E-Kitaplar)	63
Zenginleştirilmiş Kitaplar (Z-Kitaplar).....	64
Elektronik Posta (Sanal İleti).....	64
Tartışma Grupları.....	64
Mobil Teknolojiler.....	64
Web 1.0, Web 2.0, Web 3.0.....	65

Blog	66
Viki.....	66
Sosyal Yer İmleri.....	67
Sosyal Ağ Siteleri.....	67
Podcast.....	67
Eğitsel Yazılımlar.....	68
Sanal Gerçeklik	68
Artırılmış Gerçeklik	69
Bulut Bilişim	69
Kitlesel Açık Çevrimiçi Dersler (Massive Open Online Courses: MOOC)	70
Öğrenme Yönetim Sistemleri (Learning Management Systems: LMS)	71
Moodle (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment = Esnek Nesne Yönelimli Dinamik Öğrenme Ortamı).....	71
Akademik LMS	71
Telekonferanslar/Sanal Sınıflar	72
BigBlueButton.....	72
Adobe Connect	73
Perculus	73
Açık Eğitim Kaynakları (Open Educational Resources: OER)	73
Tartışma ve Sonuçlar.....	74
Teşekkür.....	76
Kaynakça.....	76

4. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİMİN YÖNETİMİ

Giriş.....	82
Teknoloji Seçimi, Kullanımı ve Değerlendirmesi.....	83
Öğretim Elemanlarının Mesleki Gelişimi ve Destek Hizmetleri	86
Öğrenen Destekleri	88
Açık ve Uzaktan Eğitimde Liderlik	90
Açık ve Uzaktan Eğitimin Ekonomisi.....	93
Kalite Standartları ve Açık ve Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi	95
Fikri Mülkiyet ve Telif Hakları	96
Açık ve Uzaktan Eğitimde Stratejik Planlama	97
Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitimin Yönetim Yapısı.....	99
Açık Ortaokul ve Liseler	99
“Açık Öğretim” ve “Açık ve Uzaktan Eğitim” Fakülteleri	100
Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezleri (UZEM) ve Meslek Yüksekokulları.....	101

Sonuç.....	102
Kaynakça.....	103

5. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİMDE SINIF YÖNETİMİ VE BİLEŞENLERİ

Giriş.....	106
Açık ve Uzaktan Eğitimde Sınıf Yönetimi ve Bileşenleri.....	106
Öğrenen-Öğretim Elemanı Etkileşiminin Yönetimi	108
Öğrenen-Öğrenen Etkileşiminin Yönetimi	110
Öğrenen-İçerik Etkileşiminin Yönetimi.....	112
Öğrenen-Arayüz Etkileşiminin Yönetimi	115
Öğrenen-Ortam Etkileşiminin Yönetimi.....	116
Sonuç.....	117
Kaynakça.....	118

6. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİMDE PAYDAŞLAR VE ROLLERİ

Giriş.....	122
Açık ve Uzaktan Eğitimde Rol Alan Başlıca Paydaşlar.....	124
Öğrenenler	125
Öğretim Elemanları	126
Yönetim ve İdari Personel	127
İçerik Geliştiriciler	128
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanları.....	130
Teknoloji Sağlayıcıları.....	130
Akreditasyon Kuruluşları.....	131
İşverenler	132
Destek Sağlayıcılar	132
Tartışma ve Sonuç	133
Kaynakça.....	134

7. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME ORTAMLARINDA FARKLI ÖĞRENME DURUMLARI İÇİN ÖĞRETİM UYGULAMALARI

Giriş.....	138
Farklı Öğrenme Durumları İçin Öğretim Uygulamaları	138
Aktif Öğrenme.....	138

Öz Yönelimli Öğrenme.....	139
İşbirlikli Öğrenme.....	140
Küçük Grup Çalışmaları	141
Proje Temelli Öğrenme.....	142
Portfolyo Geliştirme.....	143
Sorgulamaya Dayalı Öğrenme.....	145
Durum Tabanlı Öğrenme.....	146
Uyarlanabilir Öğrenme Ortamları.....	146
Ders Anlatım Yöntemi (Anlatım Yöntemi).....	147
Mentorluk (Birebir Öğretim).....	148
Bağımsız Çalışmalar	149
Tartışma.....	150
Sonuç ve Öneriler.....	151
Kaynakça.....	151

8. BÖLÜM

AÇIK EĞİTİM KAYNAKLARI VE KİTLESEL AÇIK ÇEVİRİMİÇİ DERSLER

Giriş.....	156
Açık Eğitim Kaynakları	156
Türkiye’de Açık Eğitim Kaynaklarına Yönelik Yapılan Çalışmalar	158
Açık Eğitim Kaynaklarından Kitlesele Açık Çevrimiçi Ders Uygulamalarına Geçiş	159
Kitlesele Açık Çevrimiçi Dersler	160
Kitlesele Açık Çevrimiçi Derslerin Temel Özellikleri	160
Kitlesele olma	161
Açık olma	161
Çevrimiçi olma.....	162
Ders formatında olma	162
Kitlesele Açık Çevrimiçi Derslerin Tarihsel Gelişimi	162
Kitlesele Açık Çevrimiçi Ders Türleri	163
Bağlantıcı KAÇD (cMOOCs) uygulamaları ve özellikleri	164
Genişletilmiş KAÇD (xMOOCs) uygulamaları ve özellikleri.....	166
Harmanlanmış KAÇD (bMOOCs) uygulamaları ve özellikleri	167
Kitlesele Açık Çevrimiçi Derslerin Güçlü ve Zayıf Yönleri	168
Kitlesele Açık Çevrimiçi Derslerdeki Güncel Durum.....	170
Dünyadaki ve Türkiye’deki Kitlesele Açık Çevrimiçi Dersler	171
Dünyadaki kitlesele açık çevrimiçi dersler	172
Türkiye’deki kitlesele açık çevrimiçi dersler	174

Sonuç.....	175
Kaynakça.....	176
Teşekkür.....	178

9. BÖLÜM

KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRENME ORTAMLARI

Giriş	180
Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim İlişkisi	181
Kaliteli Eğitimin Özellikleri	183
Ülkeler 2030 hedeflerinin neresindedir?.....	184
Kişiselleştirilmiş (Personalized) Öğrenme Ortamları.....	185
Kaliteli Eğitime Erişimde KAÇD'lerin Yeri ve Kişiselleştirilmiş Öğrenme Ortamı Özellikleri Bağlamında İncelenmesi.....	188
KAÇD'ler Hakkında Görüşler ve Eğitim Programları ile İlişkisi	190
Sonuç ve Öneriler	192
Kaynakça.....	194

10. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Giriş	198
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Karşılaşılan Sorunlar	199
Sistem Yaklaşımı	199
Öğrenci ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri	200
Öğretim Elemanı ile İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri	203
Teknik/Teknolojik Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	204
Program/Ders Tasarımı Sorunları ve Çözüm Önerileri	207
Yasal Politika Sorunları	208
Yönetim ve Organizasyon Sorunları.....	209
Sonuç ve Tartışma	210
Kaynakça.....	212

11. BÖLÜM

ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEDE AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI

Giriş.....	216
Öğretmen Yetiştirme.....	216

Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitimin Yeri ve Önemi.....	218
Açık ve Uzaktan Öğretimde Öğretmen Yetiştirme Amacıyla İşe Koşulan Uygulamalar	220
Basılı Materyaller	220
İşitsel Materyaller.....	221
Televizyon Programları	221
Çoklu Ortam Uygulamaları.....	221
Web Tabanlı Eğitim Uygulamaları.....	221
Gelişen Yeni Web Tabanlı Eğitim Uygulamaları.....	222
Mobil Tabanlı Eğitim Uygulamaları.....	222
Dünyada Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları	223
İngiltere’de Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları.....	225
Almanya’da Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları.....	225
Pakistan’da Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları.....	226
Çinde Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları	227
Sahra - Altı Afrika Ülkelerinde Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları	227
Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmede Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları	228
Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Eğitim Ön Lisans Programları.....	231
Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı ve İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı.....	232
Üniversitelerin Uzaktan Yüksek Lisans Programları.....	233
Temel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Gelişim Eğitimi Programları	234
Tartışma ve Sonuç	235
Kaynakça.....	236

12. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE ÖĞRETİM MATERYALİ GELİŞTİRME

Giriş.....	242
Dijital Öğretim Materyalleri ve Geliştirme Süreci	243
Analiz.....	244
Hedef Kitle	244
Teknoloji Ortamı/Araçları	245
İçerik	246
Öğrenme Yaklaşımı	246
Tasarım ve Geliştirme.....	247
Uygulama ve Değerlendirme	248
Yaygınlaştırma	249

Senaryo Aşaması	249
Dijital Öğretim Materyali Geliştirme Tasarım İlkeleri.....	250
Geliştirme Araçları.....	252
Dijital Öğretim Materyali Geliştirme Araçları.....	252
Görsel Geliştirme Araçları.....	252
Ses Düzenleme Araçları.....	253
Video Oluşturma Araçları.....	254
2B ve 3B Animasyon Geliştirme Araçları.....	254
Benzetim Oluşturma Araçları.....	255
Açık ve Uzaktan Öğrenme Platformları.....	257
Sonuç ve Tartışma	258
Kaynakça.....	259

13. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE ÖĞRENCİ DESTEK HİZMETLERİ

Giriş.....	264
Öğrenci Destek Hizmetleri	265
Akademik Destek	270
İdari Destek	271
Sosyal Destek	271
Teknik Destek	272
Çevrimiçi ve Uzaktan Destek.....	274
Öğrenci Destek Sistemi Tasarımı	275
Akıllı Destek Hizmetleri.....	277
Sonuç.....	279
Kaynakça.....	280

14. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİMİN GELECEĞİ ARAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	284
Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki Gelişmeler	285
Eğitim Alanındaki Gelişmeler	285
Uzaktan Eğitim Sistemleri ve Kuramları.....	287
Yönetim, Organizasyon ve Teknoloji.....	291
Açık ve Uzaktan Eğitimde Öğrenme – Öğretme	293
Açık ve Uzaktan Eğitimin Geleceği	297

Sonuç ve Öneri.....	300
Kaynakça.....	303
Kısaltmalar	305
Tanımlar.....	307

15. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	311
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirmenin Önemi.....	312
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirme Kavramları	313
Ölçme.....	313
Değerlendirme.....	314
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirmenin Özellikleri.....	315
Teknoloji Kullanımı ve Süreklilik.....	316
Esneklik ve Ulaşılabilirlik.....	317
Anında ve Öğrenci Merkezli Bildirim	319
Akademik Dürüstlük ve Etik Davranışlar.....	320
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Değerlendirme Süreçlerinin Tasarımında Kullanılan Yöntem ve Yaklaşımlar	322
Geleneksel Yaklaşımlar.....	322
Alternatif Yaklaşımlar.....	323
Sürekli Değerlendirme	323
Dijital Portfolyolar (e-Portfolyo)	327
Gözetimli Sınavlar ve Otomatik Değerlendirme	329
Akran Değerlendirmesi.....	331
Analitik Araçlar (Öğrenme Analitikleri)	334
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Ölçme ve Değerlendirme Uygulamalarının Geleceği ve Yapay Zekâ.....	336
Kaynakça.....	338

Yazarlar Hakkında.....	345
-------------------------------	------------

1. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMENİN TEMEL KAVRAMLARI, KURAMLARI VE FELSEFESİ

Ayşe BAĞRIACIK YILMAZ - Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9971-2440

Serçin KARATAŞ - Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1731-0676

Özet

1700'lerden günümüze varlığını sürdüren ve gün geçtikçe daha çok talep gören açık ve uzaktan öğrenme, herhangi bir nedenle eğitim sisteminin dışında kalmış tüm öğrenenlere eğitim alabilme olanağı sunmaktadır. Mektupla öğrenme ile serüvenine başlayan açık ve uzaktan öğrenme, teknolojideki ve eğitim-öğretim anlayışındaki değişimlerden etkilenecek, zamanla ortaya çıktığı halinden daha farklı şekillerde gerçekleştirilmeye başlamıştır. Önceleri sadece "uzaktan eğitim" ifadesi ile tanımlanabilen bu olgunun günümüzde mobil öğrenme, harmanlanmış öğrenme, çevrimiçi öğrenme gibi isimlendirildiğini görmek mümkündür. Nasıl isimlendirildiğine bakılmaksızın, açık ve uzaktan öğrenme, teknolojiyi en etkili ve verimli şekilde işe koşarak, isteyen tüm öğrenenlerin eğitim sistemine dâhil olabilesine olanak tanır.

Bu kitap bölümünde açık ve uzaktan öğrenme ilgili birçok tanıma yer verilmiştir; ancak tüm bu tanımlardan yola çıkılarak ortak ve güncel bir tanım yapılacak olursa açık ve uzaktan öğrenme, öğretim elemanı ile öğrenenlerin gerektiğinde ayrı gerektiğinde aynı zaman ve mekânda buldukları, öğrenme hedeflerine ulaşmak, etkileşimsel uzaklığı azaltmak amacıyla teknolojinin sağladığı olanakların mümkün olduğunca kullanıldığı, yüz yüze eğitime göre daha esnek kriterler taşıyan bir eğitim şeklidir.

Bu eğitim şeklinin başta belirli bir kuramsal temeli bulunmazken, zamanla açık ve uzaktan öğrenmenin ne olduğundan öteye geçip nasıl olması gerektiğini, neler yapıldığında daha nitelikli bir açık ve uzaktan öğrenmenin gerçekleşeceğini açıklamak amacıyla çeşitli kuramlar ortaya çıkmıştır. En eskisinden en yenisine tüm kuramlar, kurum ve uygulayıcılara ışık tutacak ilkelere barındırmaktadır. Önceleri yüz yüze eğitimin bir alternatifi olarak görülen, niteliği sürekli sorgulanan açık ve uzaktan öğrenme, şimdi gerek kurumun tanınırlığını artırma gerek yoğun eğitim talebine cevap verebilme, gerekse benzer kurumlar ile rekabet edebilme gibi nedenlerle kurumların vazgeçilmezi haline gelmiştir.

Anahtar sözcükler: açık ve uzaktan öğrenme, açık ve uzaktan öğrenmenin temel kavramları, açık ve uzaktan öğrenme kuramları, açık ve uzaktan öğrenmenin felsefesi

Giriş

Bilinen ilk açık ve uzaktan öğrenme uygulaması Calep Philips tarafından 20 Mart 1728 tarihinde Boston Gazetesi'ne verilen bir ilanla başlamıştır. Philips, hızlı yazma yöntemi olan stenografiyi ülkenin herhangi bir yerinde yaşayan ve öğrenme isteği duyan birine, aynı şehirde yaşadığı kişiye öğrettiği kadar mükemmel öğretebileceğini ifade etmiştir (Holmberg, 2008). Açık ve uzaktan öğrenmeye dair tarihteki bir sonraki izi ise 1840 yılında yine mektupla steno öğretimi ile Isaac Pitman bırakmıştır. Pitman, İngiliz Posta Servisi aracılığıyla steno tekniği öğretimi iznini almıştır (Simonson, Smaldino, Albright ve Zvacek, 2009). O zamanki posta servisi düşünüldüğünde, açık ve uzaktan öğrenmeyi gerçekleştirmenin günümüze göre ne kadar zor olduğunu anlamak pek de zor olmayacaktır.

Serüvenine mektupla öğrenme (correspondence learning) ile başlayan açık ve uzaktan öğrenme, zamanla daha gelişmiş, farklı bir boyut kazanmıştır. Açık ve uzaktan öğrenme ile ilgilenen araştırmacı ve uygulayıcılar, telefon, radyo, televizyon, bilgisayar, internet vb. tüm yeni iletişim araçlarını açık ve uzaktan öğrenmenin niteliğini artırmak için nasıl kullanabilecekleri ile ilgili akıl yürütmüşler ve bunun sonucunda, çok farklı açık ve uzaktan öğrenme türleri, tanımları, kuramları ortaya koymuşlardır. Bu bölümde açık ve uzaktan öğrenme ilgili temel kavramlara, kuramlara ve açık ve uzaktan öğrenmenin felsefesi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Temel Kavramlar

Bu başlık altında açık ve uzaktan öğrenmenin tanımına ve açık ve uzaktan öğrenme denildiğinde akla gelen ve sıklıkla birbirine karıştırılan açıköğretim, çevrimiçi öğrenme, e-öğrenme, mobil öğrenme, harmanlanmış öğrenme, her zaman ve her yerde öğrenme ile kitlesel açık çevrimiçi dersler kavramlarına yer verilmiştir. Bunun yanında açık ve uzaktan öğrenme tanımlarında sıklıkla rastlanan eş zaman ve ayrı zaman olguları açıklanmıştır. Açık ve uzaktan öğrenme ile ilgili diğer birçok kavrama ise takip eden başlıklarda yer verilmiştir.

Uzaktan Eğitim

Bu alana ilk kuramı kazandıran Charles Wedemeyer, uzaktan eğitimi 1981 yılında “öğrenen ve öğretim elemanının fiziksel olarak birbirinden uzak oldukları öğrenme etkinlikleri” olarak tanımlamıştır. Keegan (1980) uzaktan eğitimin niteliklerini kapsamlı bir biçimde tanımlamış ve günümüzde büyük oranda geçerliğini sürdüren aşağıdaki niteliklere yer vermiştir:

- Uzaktan eğitimde öğrenen ile öğretim elemanı fiziksel olarak ayrıdır ki bu onu yüz yüze eğitimden farklı kılar.
- Uzaktan eğitimde kurum söz konusudur, dolayısıyla uzaktan eğitim sadece bireysel çalışma demek değildir.
- Öğretim elemanı ve öğreneni bir araya getirmek ve eğitim içeriğini iletme için (genellikle basılı) teknik araçlar kullanılır.
- Uzaktan eğitimde iki yönlü iletişim sağlanır, böylece öğrenen diyalogdan faydalanabilir ve hatta diyalogu başlatabilir.
- Hem öğretimle ilgili durumlar hem sosyal amaçlar için gerektiğinde bir araya gelebilme olanağı vardır.

Uzaktan eğitim alanının en önemli isimlerinden olan Moore ve Kearsley (2005) **uzaktan eğitimi** öğretim elemanı ve öğrenenin ayrı mekânlarda bulunduğu, iletişimin yazılı veya elektronik araçlarla sağlandığı; ayrı mekânlarda öğretimin gerçekleştirilebilmesi için özel düzenlemelerin yapıldığı planlı öğrenme ve öğretme türü olarak tanımlamıştır. Simonson ise (2003) uzaktan eğitimden kurum temelli, öğrenenlerin öğretim elemanından ve birbirlerinden ayrı olduğu; öğrenenler, öğretim elemanı ve kaynaklar arası etkileşimi sağlamak için etkileşimli iletişim sistemlerinin kullanıldığı formal bir eğitim şekli olarak bahsetmiştir.

Uzaktan eğitim, öğretim elemanı ve öğrenenin ayrı mekânlarda bulunduğu, iletişimin yazılı veya elektronik araçlarla sağlandığı; ayrı mekânlarda öğretimin gerçekleştirilebilmesi için özel düzenlemelerin yapıldığı planlı öğrenme ve öğretme türüdür (Moore ve Kearsley, 2005).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında, tanımların kavrama ilişkin benzer nitelikleri vurguladığı görülmektedir. Tanımlarda mutlaka vurgulanan durum ise öğrenen ile öğretim elemanının birbirinden ayrı-uzak olduğudur. Uzak kelimesi fiziksel uzaklığı, zamansal uzaklığı ve hatta zihinsel uzaklığı ifade ediyor olabilir (Simonson ve diğ., 2009). Eğitimde önemli olan fiziksel değil, zihinsel olarak yakın olabilmektir (Moore, 1993). Nitekim yüz yüze eğitimde de öğrenen bedenlen sırada otursa da aklı bambaşka yerlerde olabilir (Csikszentmihalyi, 2014). İdeal uzaktan eğitim ise “kurumsal bir mekanizma denetiminde, öğretim elemanı ve öğrenenlerin gerektiğinde zaman gerektiğinde mekân bağımsızlığından fedakârlık ederek, güncel teknolojilerden en uygununu öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerinin hizmetine sunarak ve öğrenenlerin bireysel gereksinimlerini göz ardı etmeksizin öğrenenlerin ve öğretim elemanlarının karşılıklı ve birbirleriyle sosyal paylaşımını ön planda tutan kitlesel eğitimi belli bir kalitede gerçekleştirmek” olarak tanımlanabilir (Karataş, Karataş ve Kaya, 2012).

Eğitimde önemli olan fiziksel değil, zihinsel olarak yakın olabilmektir (Moore, 1997).